

Живка Манчић Стојиљковић
РОДОСЛОВ ПЕЛИКАНА

Бодан Дубовски Дане
ЦИТАДЕЛА НА ВРШНИКУ

Едиција ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензент
Др Драшко Ређеп

Живка Манчић Стојиљковић

РОДОСЛОВ ПЕЛИКАНА

Бодан Дубовски Дане

ЦИТАДЕЛА НА ВРШНИКУ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Живка Манчић Стојиљковић

РОДОСЛОВ ПЕЛИКАНА

Живка и кћи Леја

ВИШЕСЛАВ АГНИЋ-ПЕЛИКАН

Надимак „Пеликан“ добио је Вишеслав Агнић због своје прекомерне прождрљивости. А био је тако прождрљив да је могао одједном цело јагње да поједе и да опет остане гладан. Та његова незаситост у Ржани није била тако приметна јер је био велика сиротиња па није имао прилике да толико хране у једном маху стрпа у уста. али кад је једном приликом отишао у град да купи со, гас и друге потрепштине, намери се на сина Обрада трговца, Танаска, који је са неким момцима седео за столом испред Мирсине кафане. На столу је била постављена велика тепсија из које се пушило тек печено јагње. Вишеслав је облизујући се прошао неколико пута поред стола и све време је гледао у тепсију. Танаско га опази и великодушно позва да седне с њима. Он се није двоумио, прихватио је момков позив без устезања и кад му овај рече да се послужи јагњетином, навали да једе тако брзо и халапљиво да је за тили час све што је било у тепсији појео. Момци су га згрануто гледали као да је божја ала а не човек. Нису ништа говорили, само су ћутке звектали у њега, и он је седео мирно и сукао бркове правећи се да не примећује што се они чуде. При том је цокћући језиком требио остатке меса које му се било заглавило међу зубе, и опет је жвакао тако гласно као да меће жито под жрвањ.

Чинио је то натенане и кад је завршио, осмехну се широко те му блеснуше зуби, бели и равни као под конац. Онда је стао да рукама премеће по унутрашњој страни подераног и избледелог зубуна као да тражи нешто веома важно. Танаско га упита подругљиво да ли то тражи дукате да плати јагњетину коју је изео. Вишеслав се мало збуну, али се брзо сабра и трудећи се

да лицу дадне надувен израз, рече да ће касније да плати – сада тражи лулу која се затурила по џеповима па не може да је нађе. Најзад је задовољно ускликнуо јер је успео да у једном џепу напипа кресиво, кремен, лулу и дуванкесу. Турио је после дувана у лулу тако пажљиво да ни трунчица дувана није склизнула ван луле. Затим је креснуо кресивом белутак и запалио. Повукао је дим јако и вративши га назад дунуо право момцима у лице. Ови се закашљаше и рекоше да „крџа“ страшно заудара.

Вишеслав се смешкао и пушио, и све време ћутао. Прошао је тако цео сат, а онда су га момци питали да ли би могао и друго јагње да поједе. Он се гласно насмеја и стаде да потврдно њише главом. Момци позваше Мирсу и рекоше му да донесе јагње за Вишеслава.

Мирса рече да се једно пече, биће готово за пола сата. Дотле су момци задиркивали Вишеслава што је тако аловит. Ускоро Мирса донесе тепсију са јагњетом које се још димило ширећи око себе мирис који се мешао са мирисом процветале липе испод које су седе ли. Вишеслав није осећао мирис липовог цвета, осећао је само мирис печене јагњетине и не чекајући да га момци кане, поче рукама да черечи јагње и онако још вреле комаде кида зубима, и готово не жваћући гута. Момци су бленули у њега и чудили се, затим су пришли још неки докони људи и исто се чудили. Неки су сумњали да ће Вишеслав цело јагње појести јер је било превелико, осим тога већ је једно малочас слистио. Вишеслав ништа није говорио, само је јео, без престанка, и кад је појео пола јагњета стао је да предахне. Тада је неко од присутних рекао да не верује да ће Вишеслав све то месо изести и предложио је да се кладе. Вишеслав је затражио да му донесу вино, момци су наручили бокал вина, он је наискуп попио пола бокала и наставио да једе. Танаско је предложио да, ако Вишеслав све поједе, пола опкладе дају Вишеславу.

А ако не поједе, да му ски ну гаће и онако гологуз прошета кроз варош. Вишеслав је прихватио и попивши остатак вина из бокала продужио да глође задње череке.

Сви запљескаше рукама кад Вишеслав оглода и задњу кошчицу и после је хитну преко улице право пред ноге олињале жуте цукеле која се цело време врзала туда. Затим је скромно казао да би могао још да једе. Неки су хтели да поруче још једно јагње и да се поново кладе, али Мирса рече да нема више јагњади. Вишеслав је замолио за вино. Мирса донесе и други бокал, и када је све вино испио, Танаско рашири руке и задивљено рече:

– Ех, стари, где ли ти све то што си појео стаде? Као да имаш два желуца – прави си пеликан. Вишеслав се подичи – оно „пеликан“ зазвучало му је некако фино, отмено – па је, већ мало пијан, шеретски казао:

– Јес', ја сам пеликан.

Танаско се насмеја и додаде да је у Бечу видео у некој крчми делију који је исто толико могао да поједе и да су га сви звали „пеликан“. Вишеславу су у тај мах порасле уши кад је чуо да се некакав тамо Бечлија зове пеликан. Беч је у његовој свести био чудесан, господски град, те се још више подичи због свог тек стеченог надимка.

Никада у свом животу није Вишеслав видео толико пара као тада кад су на сто испред њега сручили гомилу сребрњака која се накупила од клађења. А још мање је он имао толико пара. И због тога је с неверицом три пута питао да ли су све те паре његове.

Када су му казали да је то добио од опкладе, бојажљиво је прикупио новце и турио их у свој ћемер на чијем је дну било три парице. Но ћемер је био мали, па је са врата скинуо мараму и у њу ставио новац заједно са ћемером. Осетио је грозан страх када

је све то ставио у недра, страх да ће га неко покрасти или му отети новце, па је брзо, као да се искрада, побегао одатле.

Улица којом је ходао била је толико узана да су се ђепенци испред дућана били скоро саставили. Вишеслав се држао средине јер му се чинило да сви знају како су му недра пуна сребрњака и да ће неко скочити са оних ђепенака и опљачкати га. Одахнуо је тек кад је изашао из улице и нашао се на пространим тргу. Ту је стао и видевши да га нико не прати, крену лаганим ходом према сокаку који је водио за Ржану. Размишљао је шта ће са толиким новцем. Иако није бројао, ипак је знао да за новац што је добио може да купи барем две краве и кола са гвозденим шинама, каква има газда Љупче чија је кућа највећа и најлепша у Ржани и чије је имање најродије. И опет да му остане таман толико да купи себи чакшире, кошуљу и зубун, а својој Зорки фустан и такође зубун – синовима по капу, кошуљице и гаће, а кћерима хаљетке и шумадинске опанке са уврнутим рогом. Каква би то радост у кући била када би са свим тим даровима стигао. А могао је и да сачува паре за црне дане. Ипак је закључио да су му и сада сви дани црни да црњи не могу да буду кад у кући деца цокћу гладна.

Била је субота, пазарни дан, мајски дан – све је било у зеленом, багрем је скоро процветао, а липе су запупиле и својим омамљујућим мирисом испуниле целу варош. Тек тада је Вишеслав осетио да је природа лепа и да липе заносно миришу. Одједном је напрасно одлучио да купи кола, она лепа шарена која је јутрос видео испред радње Вучка колара. Затим да оде на пијаци и купи две краве. А после да упрегне краве у кола и шибне их бичем онако пукцајући и као најбољи газда пројури варошким улицама. И тамо у предвечерје стигне у Ржану и обрадује Зорку и децу.

Вишеслав је био човек на мах и када би нешто одлучио, истог тренутка би то и остварио. Тако је и тада одмах отишао код Вучка колара, нагодио се с њим за кола и потом кренуо на пијацу. Идући према пијаци, све време се чудио својој срећи да целог свог живота надничу код имућних сељака од јутра до вечери и да не заради скоро ни за хлеб, а сада одједном, захваљујући својој незаситој глади која га мучила целог живота, дође до једног малог богатства. Насмејао се томе грохотом, па натакну шубару на очи и певушећи о богатом сиромашу стиже на пијацу.

На пијаци је било пуно стоке. Вишеславу су запале за око две младе кравице које је догнао Дамњан Тривић из суседног села Извора. Не погађајући се много, купио је краве и сав срећан вратио се заједно с њима до Вучкове радње. Затим је везао краве за дуд који је растао испред Вучкове радње, замолио Вучка да мало припази краве, и отишао до Обрадовог дућана.

У Обрадовићевом дућану било је свакојаке робе, Обрад је био надалеко познат као успешан трговац који је набављао робу чак из Солуна и Софије, а често и из Стамбола. Није бирао много, знао је већ шта треба да купи: себи чакшире, зубун, кошуљу и шубару – Зорки зубун, фустан и јелек – а деци хаљине и по једну дрвену чегртаљку. У пекари је купио три сомунa, а код Луке колачара три ниске колачића и два велика срца са малим огледалима у средини. Пошто му је било остало још новца, вратио се у Обрадов дућан и тамо купио за себе и своје по један пар шумадинских штаваљених опанака. Хтеде да их стави у врећу коју је носио са собом и у којој су биле и оне ствари што је био купио, те одвеза врећу али се досети да би можда боље било да хаљине које је за себе набавио сада обуче. То и учини пошто зађе у двоориште иза Обрадове магaзе, затим се опаса шареном тканицом коју је Зорка зимус изаткала и коју је једино од старих хаљина задржао. Ногом ћушну старе дроње, па стаде испред прозора на

магази у коме је могао лепо да се огледа. Дуго је буљио у свој лик у прозору не верујући да је то он – све је на њему било некако другачије, чак и смешак на лицу који је изражавао нескривено задовољство био је другачији. И очи су биле друге, као и усне, па и дуги црни бркови као да нису били његови. Све је на њему било веће и лепше. Никада раније (па и кад је био млад момак) није тако крaсно изгледао.

Вучко колар је зинуо од изненађења кад је угледао Вишеслава. У први мах га готово није препознао. Ни мало није личио на оног малопређашњег сиромашка коме се гола колена кроз подерене чакшире беласају, а зубун прекривен многим разнобојним закрпама да се и не види какве је боје био. И којем олињала шубара више ружи но што краси прелепо лице. Сада је то нагиздани делија на коме се све лашти и коме из образа бије ватра као што из божјег сунца блиста светлост која обасјава цели свет.

Вишеслав је приметио Вучкову збуњеност али се правио невешт. Ништа није казао, већ је тако ћутећи убацио у кола врећу са купљеном робом, затим је упрегао краве у јарам и повео их заједно са колима низ улицу.

Точкови су отужно шкрипали а Вишеславу се чинило да најлепша звона звоне, па је водећи краве прошао варошким улицама и најзад изашао на пут који води у Ржану. Тада је пустио краве, попео се на кола и онако стојећи замахнуо бичем као да хоће њиме свет да обухвати. Кроз ваздух се проломи оштар прасак, Вишеслав се задовољно насмеја и стаде да певуши: „Пуца, пуца, нека пуца...“, и све је тако једно исто певушио као да за друге речи није знао. Уосталом, њему речи нису ни биле важне, о ономе што је говорио није размишљао.

Краве су ишле послушне као да се никад нису раздвајале од кола. „Види“, помислио је, „како и животиња зна кад је нешто лепо – хитају као да се радују што су се упрегле у нова шарена кола. А

јесу красна, силан је мајстор Вучко. Како је само јарам гладак – ни човека не би нажуљио.“ Тада примети на јарму, заправо на десном луку, малу рупу од испалог чворића и би му неправо. Рупа је била једва приметна, али је њему бола очи и до пола пута је размишљао о њој љутећи се на Вучка што му је подвалио.

До села је било остало нешто мање од половине пута. Вишеслав погледа у небо. Вече се већ спуштало, и месец се био јавио, а на западу је засијала вечерњача. Пут је био раван, осветљен, па су краве прилично уједначено вукле кола, тако да је вожња била доста удобна. То је Вишеслава успављивало, те он, онако уморан од свог узбуђења које је доживео тог дана, наслони главу на канате и заспа.

Тада му у сну дође привиђење. Опако, змајовито, ружно и црно, са дугачким репом и црним виластим зубима, страшно привиђење – ђаво. Исти онај ђаво којег је пре много година срео у шуми на Старој планини. Гледао је Вишеслава и, као да опомиње, претећи вртео главом и палацао својим змијским језиком.

Вишеславу се од ужасног страха умало не помрачи ум, па он, напрегнувши сву снагу, викну што је јаче могао:

– Анатема, анатема те било! – Утом се пробуди и, погледавши низ пут, виде, да краве машу главама као да им нешто сапиње рогове. Међутим, ничег није на путу било, па Вишеслав ошину бичем краве и потера их да брже иду.

А онда, држећи очи широм отворене у страху да поново не заспи, поче да се сећа свог првог сусрета са ђаволом.

* * *

Био је тада већ три пуне године ожењен Зорком, а деце још нису имали. Узалуд је Зорка ишла видарима да јој помогну да остане трудна, узалуд је по њиховој препоруци пила чајеве од

разних трава, помоћи није било. То је Вишеслава веома мучило јер је жарко желео да има деце. Молио се Богу уредно сваке вечери да подари пород, међутим, све је било узалудно, у Зорки се ни црн ђаво није зачињао. Био је очајан. Никако није могао да замисли да ће њих двоје до краја живота остати сами. Онда је у свој тој муци одлучио да се обрати баби Симки за коју се у селу говорило да је вештица. Тако је и урадио, па се исте вечери спремио да иде у шуму и да тамо, како му је баба Симка рекла, потражи траву родиљу која ће помоћи да Зорка затрудни. Треба да је убере у поноћ, тада се јавља, касније је не може наћи, иначе, сама ће му показати.

Пошао је у шуму испред поноћи. Свуд око њега била је густа гора, ништа се није могло видети, нигде није било светла. И месец који је уочи његовог поласка блистао на небу био се помрачио. Ипак је наставио пут кроз шибље и опало лишће јер је жеља у њему да нађе ту траву била толико јака да му није дала да узмакне пред грозотом која је бечила очи у њега. Што би му живот, казао је самом себи гласно, а глас му се вратио натраг и замро у грлу јер је била голема и стравична тишина – што би му живот без деце, што ће у кући два пања сама.

Одједном је кроз грање засветлила месечина правећи дугачке сенке које су се међусобно сусретале и грлиле и чиниле се као живе. Учини му се да неко тупка за њим. Прво је помислио да то шушти лишће и ломе се гранчице под његовим ногама. Стао је и дуго послушкивао. Тупкање се и даље чуло, те се он осврну и тако, упола окренут, престрави се. Оно што је тада видео пред собом, никада раније није видео. Био је то ђаво, ружан и церав. Зуби су му се сијали више од месечине и били су шиљати као вилини зупци. Исти онакав каквог је видео у цркви на своду на коме је била намолована слика огромног казана у коме се кувају грешници а око њега начичкани ђаволи са

трозупцима у рукама. „Боже“, прошаптао је Вишеслав, „шта сам ти згрешио да ми шаљеш ђавола, и то сада када тражим траву родиљу?“ Ђаво се исцерио и казао да не зове бога јер му неће помоћи, сада може само он да му помогне, односно, сам ђаво. Затим је рекао: „Помоћи ћу ти, али да се нагодимо“. Вишеслав је једва изустио: „Како да се нагодимо, шта ја имам са ђаволом да се нагађам?“ Ђаво се опет исцерио: „Ево како, ти тражиш траву родиљу, а ја ћу ти је дати. Без мене је не можеш наћи. Али мораш да ми обећаш једно – а то је да децу не крстиш. Та деца биће моја. Ако их крстиш, бацићу на тебе проклетство које ће ти праунуке затирати.“ Глас му је био пискав док је говорио, па храпав и, најзад, опет пискав. Вишеслав је био већ окружен, па је стао да рачуна: ако се нагоди са ђаволом, то је као да пркоси Богу. Који је сад јачи: Бог, или ђаво? Бог је добар, а ђаво је зао. Али Бог не помаже да његова Зорка роди. Молио му се сваке вечери, а он ништа. Уосталом, обојица су више силе којима човек не зна намере. Боре се без престанка од памтивека који ће од њих да надвлада. Ако то буде Бог, он је милостив – опростиће грешнику. А ако ђаво победи, онда ће он чувати оне који су му своје душе дали.

Вишеслав није дуго премишљао, напречац је одлучио да послуша ђавола и тврдо му обећао да неће децу да крсти – што би их крстио кад крштење кошта – цабе да крштава. Свака божја услуга је скупа, а ето, ђаво нуди све без пара. Узео је од ђавола траву родиљу и донео кући, али Зорки ништа није говорио. Боље је било да јој ништа не казује, можда би се изланула негде, а ђаво је рекао да ћути и договор између њих двојице чува као највећу тајну. Дао је Зорки траву родиљу да кува чај од ње и да пије петнаест дана. Зорка је послушно пила чај иако је био веома горак. После месец дана, он примети да се она смешка као да је озарује нада. Прође и други месец, па и трећи, и он

виде како се Зорка заобљује, а да јој лице постаје нежније и блиставо као да се подгрева неким жаром који долази изнутра. Како је време пролазило, Зоркин стомак је растао, а с њим расла је Вишеслављева радост коју је повремено затамњивао страх какво ће се дете родити. Тешио се тиме да се још никада није до сада родило дете са роговима и зубима као вилини.

Прође тако девет месеци и неки дан. Вишеслав и Зорка били су тада у пољу, брали су кукуруз, сунце беше ужегло право у главу. Негде око подне Зорку сколише болови, те је он брзо утовари у кола и потера кући. Кад су стигли, Зоркини болови учесташе толико да није успео да јави Симки да дође и породи Зорку. Сам је морао да порађа своју жену. Како је то обавио, ни сам није знао. Ипак му је олакшало посао то што се Зорка породила лако као да није први пут рађала. Кад се дететова глава помолила, Вишеслав је широм отворио очи не би ли видео што сумњиво – но, све је било у реду: дете је било лепо, глава округла, руке и ноге како треба. Био је то дечачић тежак најмање четири оке. И кад се све завршило и кад је свог Петра (тако му је већ сам дао име) умотао у конопљане пелене и турио га Зорки у наручје, изашао је из куће и стао испред врата.

Вече се било већ спустило, горе на небу сјатиле се звезде све једна до друге као рој огромних свитаца, а месец се бечио као да се радује што се Вишеславу родио син. Гледајући у небо, хтеде да се прекрсти, али се сети договора са ђаволом и одустаде. Ипак, у себи рече: „Боже, опрости ми.“

Никада у свом животу Вишеслав није био тако срећан као те вечери, и никада звезде нису биле тако сјајне као те вечери. И касније, када му се родио и други син, нису ноћи биле тако лепе и није се тако осећао. А баш тада, заправо трећег дана по рођењу другог му сина Манасија, дође у Дубраву некакав Циганин Реца да сељацима крпи котлове. Сврати тако и до Ви-

шеслава, а овај сакупи све бакрено посуђе што је имао по кући и даде Реци да крпи. Реца у дворишту наложи ватру, стави на њу посуду са лемом и царајући машицама угарке стаде да певуши пригушеним грленим гласом о некаквом равном пољу на коме златна пшеница зри, чији су класови велики као клипови кукуруза и коју жању убаве моме у белим везеним кошуљама. Вишеслав се смејао Реци, рече му да такво поље не постоји, а Реца се увређено обрецну казавши да је Вишеслав изгледа слабо гледао други свет кад тако говори. Иначе би знао да је његова Дубрава забито село, каменит вилајет где се орлови одмарају и где лоша жита рађају (овас и просо) – знао би и то да доле на југу постоји прелепо село Ржана којом и стара баба може да ходи, а да ноге не потура јер је тло тако подножно. Вишеслав је у почетку слушао Рецу смејући се, али кад Циганин стаде да Ржану са све већим жаром диже у небеса, утуди му се у главу мисао да би можда добро било кад би се одселио одавде и кренуо у ту Ржану где сунце свагда обасјава поља од јутра до мрака и где се види док сасвим не зађе.

Реца је сутрадан отишао, а Вишеслав је неко време био заборавао што је котлокрпа причао. Међутим, након три недеље, пође он на литицу повише села да убере дрво од којег је намеравао да направи држаљу за секиру. Литица је била висока, до ње се тешко могло доћи, но Вишеслав се био наканио да се успење на њу јер је на самом врху спазио граб чије су му се гране учиниле погодне за држаљу. Почео је да се пење и кад је стигао до врха, поклизне се о неки камен и падне. Угрувао се био добро, једва се дигао на ноге и, устајући, самом себи је говорио да је Реца био у праву кад је казао да је ово проклето место и да није за људе. Опет га закупи мисао да са фамилијом оде одавде. Било би паметно, мислио је, да се пресели у Ржану, тамо ће им бити лепше, барем неће пре скакати урвине којих овде има на

сваком кораку. Осим тога, и ђаво се вија по планини и увек му је за вратом. А тамо у Ржани га можда неће наћи. Ако оде из Дубраве, тај сотоњак ће грести своје виласте зубе што му је Вишеслав умакао. Можда ће после моћи да крсти своје синове као сваки хришћанин. Тада ће и Зорка бити задовољна, неће више звонити што им деца остадоше некрштена.

Врати се у село храмајући, али није отишао кући већ је свратио до кмета Денче који се изненади кад га виде, јер је Вишеслав после сусрета са ђаволом избегавао да се сретне са кметом.

Пред кметовом кућом били су неки сељаци који су ту дошли да се са кметом нешто договоре. Нису се они окренули кад је Вишеслав наишао, само је неколицина одговорила на његов поздрав. Вишеслав је знао да га избегавају и због чега, но пратио се невешт, те је прошао мимо њих уздигнуте главе и певушећи, као да им пркоси.

Кмет Денча се дуго чешкао по врату кад му је Вишеслав објаснио да жели да прода кућу и имање, и да се сели из Дубраве. Најзад је рекао да ће то тешко ићи, сумња да ће наћи купца, нису сељаци вољни да купе имање јер верују да је проклето. Ипак, можда би га он, Денча, купио јер му је жао Вишеслава, зна да је сиромаш, па је грехота макарити му продају. Вишеслав је знао да је Денча веома лукав човек и да све то говори због тога што истински намерава да купи имање на које је био одавно бацио око, нарочито на онај забран испод села. Прошле године је, онако узгред, питао Вишеслава да ли би продао тај забран, али је тада Вишеслав готово љутито одговорио да га не би продао ни за какве паре. Сада је Денчу изненада запала срећа да може да га купи – но он беше мудар и опрезан човек који није хтео да се истрчи. Вишеславу је Денча био мрзак, никада га није подносио; уопште, Вишеслав није марио похотљиве и мазунасте људе, а Денча је управо био такав. У турско доба

дружио се са спахијама, сав је био меден с њима, улагивао им се и на њихов миг био спреман у воду да скочи. Они су га за узврат богато даривали и давали му некакву власт над селом. Ага Рифат му чак поклонио красног дората на коме је јахао кроз село, хвалећи се својим великим пријатељством са ефенди Рифатом. А кад је Дубрава ослобођена од Турака, онда је стао да хвали нову власт, и опет је био мазан и покоран.

Вишеслав уздахну и киселог лица пристаде да прода имање за онолико пара колико је кмет понудио. Узео је паре, палцем запечатити погодбу и касно увече вратио се кући.

Зорка је била занемела кад јој је Вишеслав казао да је продао кућу и имање кмету Денчи и да за два дана морају кренути у Ржану. Чинило се да ће јој се језик одузети и проговорила је тек онда кад јој је Вишеслав дотурио тестију с водом, јер му се привидело да ће она пасти и обезнани се. Отпивши гутљај воде, Зорки се поврати говор и она стаде да негодује, али брзо ућута, јер јој Вишеслав рече да је све већ готово, примио је паре и они морају ићи из Дубраве.

Тако је Вишеслав после три дана кренуо на пут са свом фамилијом. Од стоке је повео једну козу, две овце и две краве које су вукле кола у која је утоварио сав иметак који је имао, као жену и децу. Петар је радознало пиљио преко каната, а Манасије је изједна плакао. И Зорка је плакала, придржавајући Манасијеву главу да не удари у канате.

Допutoвали су у Ржану пред смирај сунца. Вишеслав је на улазу у село зауставио краве, испрегао их из јарма и пустио их да мало попасу зелену траву што је расла испод пута. Зорки рече да га ту чека, а он пође кроз село да потражи ржанског кмета Стојчу коме га је кмет Денча препоручио. Брзо је нашао Стојчину кућу и када се овај појавио на вратима, Вишеслав му, онако довикујући са капије, рече да га је њему послао кмет Денча из

Дубраве. Онда му каза да је дошао да се насели у Ржану, те показа паре које је имао. Кмет га погледа као да је сишао са ума, па, узимајући новце, поче тобож саосећајно да уња.

– Ех, ех, синче, не могу ти ја много помоћи. Те паре што си донео немаш ни за шталу, а камоли да купиш кућу. Овде је све скупо, земља се тешко купује, много пара треба. Него, има на крају села једна стара кућа. Нико у њој не живи, покојни Аврам није имао никога, сада је кућа ничија. Ако ти се допадне, остани у њој.

Вишеслав беше уморан, једва се држао на ногама. Није био мекан човек, али сав тај пут, као и узбуђење које га држало све време откако је одлучио да се сели из Дубраве, толико га је исцрпило да је мислио како ће се испред Стојчине куће онесвести. Осим тога, захвати га и разочарење што му живот у Ржани неће бити тако гладак како је замислио. Све се то збркало у његовој глави и одузимало му и оно мало снаге коју је имао. Сагнуо је главу и тешким трмавим кораком пошао ка месту где је оставио Зорку и децу.

* * *

Због чега се ђаво јавио онда када је Вишеслав красним шареним колима гредио за Ржану, није могло да се докучи. Од доласка у Ржану, Вишеслав га није сретао. Као да му се одједном замео сваки траг. А сада изненада приказује се исти онакав каквог га је први пут видео. Црн, ружан и зубат. И ништа не говори само маше рукама као да прети или као да га кори. А лице му тужно.

Сетио се Вишеслав погодбе са ђаволом и његове претње ако прекрши договор. Држао се договора, али не сасвим. Синове, Петра и Манасија, није крстио али кћери, Марију и Магдалену, крстио је у уверењу да је ђаво далеко (бучи по плани-

ни) и да им не може ништа. Женско је већи враг од врага, и сам ђаво је побелео од жене, жена је његов противник, неће он њој ништа – плаши се ње више од крста.

Кола су одједном поскочила и Вишеслав је умало треснуо на земљу. Точкови су били ударили о неки камен, зањихала се и чинило се да ће се преврнути. Вишеслав је скочио, успео је да се дочека на ноге, дохватио се рукама за руду и, запињајући свом снагом, некако пребаци десни задњи точак преко камена. После је већ било лако, краве су повукле кола и заједно с њима изашле на раван пут. Тек тада Вишеслав виде да су кренули другим путем. У први мах се уплаши да га ђаво није некуд повео, па поче да се осврће око себе и, најзад, препознаде пут којим се ишло за Извор. Очигледно су краве, док је он дремао, пошле тамо куда су биле навикле да иду, заправо, према кући Дамњана Тривића. Вишеслав се са олакшањем осмехну и, бришући ознојено чело, заобиђе краве, стаде пред њих и, ухватавши ударе чврсто рукама, окрену кола натраг. Помислио је у први мах да се врати до раскрснице, али се предомисли и окрете пречим путем који је био лошији и троструко краћи.

Дуго је пред кућом звао Зорку, срдећи се на њу што тврда санак има па је ни прангије не могу пробудити. Кад му дојади да из свег грла виче тако јак да је могао цело село да про буди, приђе вратима и стаде да удара звекиром по њима. Зорка се најзад пробуди и он чу како тумара по кући и хита да отвори врата. За њом изађоше Петар и Манасије и онако буновни обиснуше се оцу о врат. Пробудише се и девојчице и пођоше за Петром и Манасијем. Деца су чула оца, знала су да се вратио из града и да је вероватно донео нешто чиме ће их обрадовати. Бонбоне или неки колач. А можда и дечацима по капу, а кћерима мараме.

Сви су немо бленули у Вишеслава кад после првог одушевљања приметише како је одевен: све на њему ново – зубун, чакшире и бела као снег кошуља. А на глави шубара какву носи варошка господа. На ногама опанци какве нису видели. И све се то лепо види, чак и при чкиљавом светлу гасарице. Како је само красан отац! Лице му бело и никада није било тако лепо. Очи му светле и велике као вилдани. Усне су му румене и пуне, на осмех напуњене. Ни краљев гардиста тако не изгледа.

– Црни Вишеславе, како си то одевен? – запањи се Зорка кад га таквог виде и прекрсти се три пут. Он јој ништа не одговори, само се насмеја и, дајући јој руком знак да не виче, одвоји се од врата и пође према кравима и колима које је малочас оставио код капије. Цело двориште је било осветљено месечином и тако је Зорка могла све да види. Опет је била запрепашћена, али у први мах није ништа могла да каже. Одједном је спопао кашаљ као да јој се плувачка спустила низ душник и запретала јој дах. Најзад, искашљавши се, уздахну дубоко и тихим гласом, да је Вишеслав једва могао да је чује, прошапта:

– Чија су ти то кола и краве, Вишеславе? – Вишеслав се шетски насмеја.

– Наше, Зорке, наше. Чије би било? – Затим је повео краве и кола у шталу, испрегао краве из јарма пре но што их увео унутра и погладивши их руком по леђима, пољубио обе у чело. Наједном је дрекнуо:

– Децо, што стојите ту, носите ово у кућу.

Они доскакаше, а он им пружи врећу са робом и, притегнувши тканицу која му беше нешто олабавила, пође за њима. И Зорка, свау неверици и подигнутих руку као да тера злодуха, крену за њим. Тако сви скупа скоро згомиљени уђоше у кућу.

Вишеслав се целим путем од штале до куће смејао као да су му се сва плућа надувала тим смехом па не може да одуши. Кад

уђе у кућу, хтеде да легне на асуру, али се сети да ће да погужва нове хаљине те потражи од Зорке стару одећу да се пресвуче. Ипак се није пресвукао одмах, хтео је да се мало дичи пред женом и децом која су га задивљено гледала. Прелазео је руком преко зубуна и прстима опипавао кошуљу на прсима и чудео се како мекано приања за кожу. Ни латице булке нису тако нежне. А срмен вез на кошуљи сија као звездице. И све то годи души и тера осмех у лице од којег му бркови играју и глас постаје мек од среће што му шири прса.

Зорка пристави вечеру: мало соли, туцане паприке, лонац сурутке и ражену погачу. Вишеслав отури од себе и рече Зорки да му дода врећу коју су деца унела малочас у кућу. Она му донесе врећу, а он извади све оне хаџетке и подели Зорки и деци. Зорка је гледала шта он ради, али ништа није питала, била је некако мргодна и помало заплашена. Видевши је такву, Вишеслав се љутну на њу и рече да она треба да је срећна што јој је лепе дарове донео, уместо што ћути и мудрује. После из вреће извади сомуне и колаче, те за себе и Зорку задржа један сомун, а остало даде деци која се том обрадоваше као божјем дару.

Лежао је касније, кад су се деца била већ успавала, онако широко на леђима, са рукама испод главе. Тако је ћутке размишљао како би било кад би уместо тврде асуре имао кревет у каквом господа спава. Онакав какав је видео у кући Обрада трговца код кога је прошле јесени свратио кад је Обраду однео качицу сира коју је овоме послао газда Љупче. Такав кревет да има, па да умре. Са свим оним душецима и јорганима и белим чаршавима.

Сву ноћ Вишеслав није ока склопио. Осећао се тако блажено да му се чинило како би се, ако би га за трен санак обхрвао, све распршило. Држао је очи отворене и гледао кроз прозор у месец, завидећи му што тако слободно блуди небеским про-

странством. Како би и он, да има крила, узлетао у небо и свом душом обгрлио свет. Узјахао би облак, накривио шубару и јездио између звезда. А онда би пустио глас колико га грло држи да утихну небеса од његовог гласа. Можда би отишао и на Миџор где би сотону ухватио за рогове и тако носио повише земље да сви виде и чују како се церозуби од муке увија и цвили. Затим би га бацио у највеће морске вртлоге одакле се никада не би могао вратити.

Месец је почео да бледи и ускоро се на небу појави плави-части круг који затим убрзо ишчезну. И звезде једна за другом се погасише а небом се расу жута сунчева светлост од које живнуше врапци под стрехом и весело зацвркуташе. Вишеславу некако би жао што ноћ тако брзо прође, а с њом и сва она блаженост која му је уљуљкивала душу. Одједном му паде на ум смела помисао да би сада могао да крсти Петра и Манасија. Велики су већ и јаки, праве момчине, нико им ништа више не може. Какве само шаке имају – могли би њима и махнитог бика на рогове да сапну. А крацима би највећег објахали.

Зорка је спавала тврдим сном. Није ни приметила да је Вишеслав будан. А њему помисао да крсти синове није давала мира. Покушао је да мисли на нешто друго, али се увек враћао на своју никад угаслу жељу да синовима благослови имена. Најзад се одлучи и поче да дрмуса Зорку.

– Зорке, устани, чујеш ли, устани. Идемо у цркву. Боже, што ова жена има тврд сан. Идемо у цркву, Зорке. Хоћемо да крстимо Петра и Манасија – викао је из свег гласа, помало уплашен што му глас звучи тако шупље.

Зорка поче да се придиже, трљајући очи. У први мах није схватила шта јој Вишеслав говори, па он неколико пута понови да треба да иду у цркву. Кад се сасвим расани и кад разумеде Вишеслава, лицем јој сину тиха радост, те хитро устаде и поче

да буди Петра и Манасија. Они се побунише што их тако рано буди, али кад им Вишеслав оштро заповеди да устану, поскакаше и обојица онако сањиви изађоше напоље. После се чуло како шкрипи ћерам на бунару и како се Петар и Манасије смеју. Пљускали су један другог водом и то их је очигледно веселило. Вишеслав је гледао кроз отворена врата како се отимају око кофе и мислио је како су лепи. У исти мах се побоја те своје помисли, могао је да их урекне, те куцну савијеним прстом у довратак. Затим се окрену Зорки и рече јој да пробуди Марију и Магдалену – кад већ иду у цркву, нека и оне пођу. Девојнице радосно заграјаше кад им мајка каза да ће их сада лепо обући у нове хаљине што је отац купио и да ће после сви скупа поћи у цркву да крсте Петра и Манасија.

Црква није била далеко. Могло се до ње стићи за нешто мање од пола сата, ако се иде повише села. Међутим, Вишеслав није хтео да иду тим путем. Намеравао је да прође кроз село и да се онда путељком што пролази изнад куће кмета Стојка врати на пут за цркву. Тако је и учинио. Заједно са женом и децом прошетао се селом. Пут је био џомбаст и прашњав, но Вишеслав је ходао високо уздигнуте главе као да иде најлепшом калдрмом и једнако је повлачио пешеве зубуна јер је зубун био мало притесан те му се на прсима отварао. То није било тако упадљиво али њему је сметало и плашио се да други не виде како се зубун око кукова не може преклопити. Испод ока је гледао у Зорку, а на уснама му титрао смешак задовољства јер је Зорка тога јутра изгледала заиста лепо. Фустан који јој је купио био је од fine модре чоје, а кадифен јелек извезен богато, па се срма пресијавала на јутарњем сунцу као капи росе која се још лаштила на биљу. Испод жуте свилене шамије украшене свиленим дугим ресама вирили су густе праменови смеђе косе који су красили њено лице, па је изгледала млађа но што је била. „Убава ми Зорка“,

мислио је, „ниједна јој мома у Ржани није равна. Чак ни Љупчетова госпа Мелина Гркиња није тако убава“.

Све живо у Ржани је тог јутра видело Вишеслава како нагиздан заједно са фамилијом греди Ржаном. Тако лепе никада их нису видели. Одакле му сва та одежа коју само господа варошка носе, а у селу нико, осим газда Љупчета и његове Гркиње. Вероватно су негде нашли ћуп злата. Ко зна, можда је покојни Аврам негде закопао благо. Био је сиротиња највећа у Ржани, просио је за хлеб, али, зар и у кући покојне Даре Маткове која је сва у ритама ишла по селу није нађена голема паница пуна дуката. Никада се не зна шта та сиротиња има.

Вишеслав је видео како Ржанци виरे преко плотова и како га завидљиво гледају. Правио се да их не примећује, прсио се, као немарно, сав се био готово укочио идући тако усправно. Гуркао је децу да се и она исправе и да не вуку ноге кроз прашину, већ да пусте корак слободно и да пазе да опанцима не поткаче неки камен и после тресну у ледину. Јер, ако би неко од њих случајно пао, онда би се сви смејали. А тога се највише бојао, оне злурадости и оног подсмеха којим су га Ржанци дочекали првог дана када је дошао овамо и који га прати све време. Он је за њих био дошљак и пуки сиромах, те су се са нескривеним презиром односили према њему. Можда је могао да их умилостиви неким својим мање пркосним држањем – да се додвори и умиле те тако покаже да су бољи од њега. Тада би га вероватно и прихватили као свог, али Вишеслав је био горд човек. Његова природа није дозвољавала да се било коме покори. Ни Богу се није молио. И то што сада иде у цркву да крсти синове, не чини због тога да би свеце умилостивио, већ да ђаволу напакости. Ономе што на Мицору једе свој реп од муке и што вероватно бучи по планини, јадајући јер му се Вишеслав отео.

Стигли су пред цркву доста касно. Вишеслав рече Зорки и деци да сачекају испред порте, онда отвори капију и пође према црквеним вратима. Узвикну разочарано кад примети да су врата замандаљена.

– Поп Врнча није дошао, проклет био, ко зна да ли ће доћи.

Затим се поврати натраг и смркнутог лица рече Зорки да попа Врнче нема и да морају поћи кући. Она се сневољи, видело се да јој је неправдо, и махну деци руком да иду. Петар и Манасије загламише обојица у глас:

– Нећемо да идемо. Онда седоше на траву испред капије, а Вишеслав и Зорка се нађоше у чуду.

– Идемо дома, поп Врнча можда неће данас доћи, узалуд га чекамо – викну Вишеслав јако и стаде да тера синове да устану. Петар поче да се јогуни.

– Остајемо овде, хоћемо да нас поп Врнча крсти. Марче и Магдица су крштене, а Мане и ја нисмо. Зар су оне боље од нас?

Препирали су се неко време и кад им дојади, сви поседаше на траву поред Петра и Манасија. Седели су ту док се хлад који је чинила црквена зграда није повукао на другу страну. После пређоше у хладовину испод багрема, уз саму ограду око порте. Сви су се знојили јер је сунце на небу ведром и чистом жарило као помамно. Вишеслав је скинуо зубун и пажљиво га преклопивши спусти на траву поред себе. И Зорка откопча јелек. Магдица изу опанке које су је жуљале. Били су јој мали, сви су јој се прсти на ногама од зноја и тескоба слепили. Мрдала је прстима и гунђала да је отац купио тесне опанке, удобнији су они што је мајка прошле зиме направила од свињске коже. И оплела црвеном пређом. У њима може да трчи до миле воље. И клизе по трави као санке по снегу. Мајка најлепше опанке прави – сви у селу то знају. Због тога комшинице доносе кожу да и њима направи опанке.

Сунце се беше примакло зениту. Сада се и хлад испод багрема сасвим повукао. Попа Врнче није било. Вишеслав је љутито псовао и опет терао децу кући. Петар је негодовао – неће да иду, чекаће попа до мрака. Зорка је ћутала, али се видело да се слаже са Петром. Како и не би једва је дочекала дан када ће крстити Петра и Манасија, сањала је о том дану. Колико се само једила на Вишеслава што није хтео да крсти децу, називала га црним врагом и проданом душом. А сада када је тај дан најзад дошао, да иде дома? Нека, чекаће макар и до сутра. Доћи ће поп Врнча, то што касни не мари, он увек касни. Магдица се била успавала. Зорка скиде јелек и потури јој га под главу, а Вишеслав је покри зубуном, пошто јој претходно помилова уснулу главицу. Гледао је с љубављу у своје најмлађе чедо. Била је ликом на њега, као и нарави – пркосно, својеглаво дериште. Њу је највише волео и мазио, можда више од синова.

Марија устаде, протегли се мало колико да се размрда и крену стазом од црквених порти према путу одакле се стаза одвајала за цркву. Стиже до пута и онда замаха рукама.

– Иде поп Врнча, иде поп Врнча – повика радосно. Вишеслав се прекрсти. „Хвала богу“, рече, рутајући се и кад се свештеник Арсеније, звани Врнча, појави на путу на коме је Марија једнако млатарала рукама, устаде и пође му у сусрет. Сретоше се на пола стазе и ту се поздравише, онако овлаш, једва дотакнувши један другом руку. Арсеније подиже своју руку да је Вишеслав пољуби, али овај махну главом одбијајући. Онда свештеник мало повишеним гласом упита Вишеслава због чега је дошао. Вишеслав је ћутао и кад Арсеније понови питање, рече:

– Дошао сам, попе, да кртим Петра и Манасија. Арсеније се подсмехну:

– Рано си их довео, хм... – но никада није касно.

Вишеславу би неправо што се поп руга, али се направи да то не примећује већ се почеша по глави и гласно, да су га могли чути и Зорка и деца, викну.

– Ми смо, попе, сада Пеликани. Нисмо више Агнићи. Тако ћеш да крстиш Петра и Манасија. Пеликани, разумеш. Петар Пеликан и Манасије Пеликан.

Арсеније се забезекну:

– Како Пеликан, несрећо божја? Откуд ти паде на памет такво ружно презиме? Ти се Агнић. Пеликан је птица, ружна, дрчна птица што много ждере... Вишеслав га прекиде:

– Ако је ружно теби, попе, мени је то презиме лепо. Моји синови ће бити Пеликани и никако друкчије. Изговори све то у једном даху, журећи да претекне Арсенија који је само отварао уста, не успевајући да било што каже. А у себи помисли: овај сотоњак самог себе има да прогута кад сазна да сам крстио синове. Већи сам ја враг од њега. Замео сам му трагове. Земљу црну има да преврне да ме нађе, тај церозуби. Како да ме нађе? Тражиће Агниће. Које Агниће? Ја сам Агнић. Али шта он мени може? Ни Турци ми нису ништа могли, а камли тај штркљави сотоњак. И мојим момама не може он ништа. Црну шамију бациће му на очи да бело видело не види. Попишаће му се на стопу да не зна куд је пошао. А моји синови, два Пеликана, нека снују нову трсу. Боже, ако је мој отац Богољуб у паклу (а сигурно је тамо јер је увек онде где се нечистиви кољу), нека тај мој отац сапне злогуком рогове и нека му ханцаром пробурати утробу да мојој трси не мрси путеве.

Размишљао је тако, куражећи се, али је ипак са страхом питао колику стварну моћ ђаво има. Да ли је та нечистива сила заиста неухватљива и без граница, која може човеку да, увек кад јој се прохте, нашкоди – или и она има неку слабост, страст за нечим због чега губи разум, те јој се може подвалити.

Тада се сетио како је пре много година сотону надмудрио. Било је то онда када је бежао из Стамбола. Стигао је био до Старе планине и срце му је заиграло кад је почео да се вере уз њене литице. Тамо горе под самим Михором белеле су се куће његове родне Дубраве у коју је по свом прорачуну требало да стигне у сумрак. Намеравао је да ту преноћи, а да ујутру, чим сване, настави пут за Ржану. Примиће га на конак свакако неки домаћин, а ако га не прими, онда ће отићи у ону пећину у којој се са баба Агном крио. Тамо је топлије но на голој ветромети-ни где фура вејавица и мрзне дах на уснама.

Није био далеко од села. Само да прескочи речицу која је клобучала урвином која се црнела пред њим и да после проп-рти мало пута до оне стене иза које се налази село. И таман је хтео да прескочи реку, али се некако сплете и закачи за грану дрвета које је расло на ивици урвине. Дрво се пови и он тако, са једном ногом закаченом за стабло, а с другом на пола провалије, остане да виси. „Ех, мајку му“, опсова, а глас му се изгуби у снежној белини и одлута у црну бескрајну ноћ, „шта ли ме сад снађе? Зар да погинем овако глупо?“

Ипак је некако успео да се извије и ухвати за врхове дрвета које беше врло младо јер се од његове тежине пови према провалији. Држао се обема рукама за гране кратко време, затим ослободи десну руку и покуша да спрегне стабло изнад ко-рена. Мицао је полако шаку и трудио се да се не натегне свом тежином, па је ногом упирао у обалу која се обрушавала. Чуо је како се камење сурвава у реку која је доле испод њега врила као да се нечастиви даве у њој. Осетио је паничан страх од којег су му се хладиле усне и грло сузило да је једва могао дах да испусти. И таман је помислио да више неће моћи да тако обешен о грање издржи и да су му се руке скочиле, а да га бездан неком невидљивом силом вуче себи – кад више њега

протутња грдна страоба и ошину га по лицу тако снажно као да запаљене камџије бију. „Еј, Вишеславе, мој побратиме, без мене изгледа не можеш никуд.“ Одјекну кикот и онај пискаво-крештави глас који је једном на овој планини већ чуо следи му све тело. „Боже мој“, прошапта, „куда год да кренем, на ђавола набасам.“ Ђаво му спознаде мисли. „Мораш да набасаш јер ја сам увек с вама смртницима“, рече и продужи да се извијајући смеје. Удаљи се мало, па се врати и опет ошину Вишеслава, али сада по очима, од чега Вишеслав готово ослепе. А онда хукну на Вишеслава час врелим, час леденим дахом, затим се одмаче једно метар-два и, као сажаљиво, нешто топлијим гласом упита: „Хоћеш ли да ти помогнем? Не тражим од тебе ништа, видим да си у невољи. Нисам и ја тако црн као што изгледам.“ Вишеславу би криво што га ђаво толико жали и што му се руга, па бесно повика: „Нећу, не треба ми твоја помоћ.“ Ђаво се насмеја: „Како хоћеш, али треба да знаш, доле су моје слуге и ако паднеш у њихове руке, живог ће да те прождеру.“ Вишеслав опет викну: „Нека ме прождеру, анатема те било!“ Тада се сети да је ђаво похлепан на злато и извади из недара онај дукат што га је био нашао на изласку из Стамбола. Баџи новчић право ђаволу у лице. Ђаво побесне и ступи се према Вишеславу, али кад зачу како злато, одбивши се од неки камен, звекну, поче да се врти у круг и тражи дукат.

У том негде кукурикну петао (како је само кукурикнуо!) и све нетрагом нестале, а на обзору планине заигра зора и обасја Вишеславу лице. Вишеслав се упре свом снагом и пребаци и другу ногу на обалу, па леже потрбушке на снег. Лежао је тако спокојан, а душа му беше лака као да плови небесима. И сада, док је гледао како поп Врнча умаче перо у мастиону и у велику пожутелу књигу уписује имена деце, наједном се осети блажено и тако силно да му се очи замаглише од навале тог осећања

које му преплави душу попут летње плахе кише кад пошкропи уморно знојаво чело и сваку мисао доведе у свој ред.

Свештеник Арсеније је дуго гледао за Вишеславом када је овај са фамилијом одлазио кући. Вишеслав је знао да га погледа али се није освртао. Ишао је за Зорком и децом које је пустио мало напред, и чинило му се да је скинуо са срца неки велики терет. Ходао је лако, беше се већ спустило предвечерје и ваздух је био свеж, а зелена трава се меко утибала под ногома. Све је било ведро и чисто и души угодно. Осећао се мирис босиља који га пратио све док није стигао кући, па и после кад су већ били легли, цела кућа је мирисала на босиљак.

Легли су рано, тек што је било смркло. Били су уморни и узрујани од свега што им се преко дана догодило. Нису ни вечерали, деца су чак одбила млеко које је Зорка помузла. Иако га је било превише, краве су доиста биле млечне, нико није попио ни кап, свима је милија била постеља.

* * *

Вишеслав ипак није могао одмах да усни. Њему је сан тешко долазио на очи. Завидео је Зорки која би захркала чим би главу наслонила на јастук. Он се дуго превртао по асури пре но што заспи. Иако целе ноћи није тренуо, и сада није могао да се опустити и преда сну. Зурио је у помрачину и чудио се како ноћ траје дуго. И како се месечева светлост прелама преко крошње дуда у њиховом дворишту, што се тако лепо види кроз прозор. Те прави необичне слике од којих човеку стаје дах. Као што је слика оне красне жене која стоји на врху дуда, на највишој грани, и држи мушко дете у наручју. На њој дуга свилена хаљина спушта се до глежњева. Преко струка срмен појас привезан великом златном копчом. А на глави венац исплетен од цветова белог

шебоја испод којег црна коса клизи низ нежно глатко лице и пада преко бујних прса детету на образе. Однекуд иза жене наилази висок наочит мушкарац, сагиње се над малишаном и љуби га у чело. Потом се враћа натраг до коња који стоји пред лепом белом кућом и копитом удара у траву што попут најфинијег зеленог ћилима прекрива простор испред куће. Баца се коњу на сапи и језди некуд далеко. Жена гледа за њим са тугом у очима и чврсто стишће дете на грди. Одједном све прекрива густа магла, а од страховитог топота коњских копита бубњи у ушима као да се небеса руше. Одасвуд стижу јауци и вриска и лете у небо и враћају се натраг још гласнији и стравичнији. Магла се претвара у дим који затвара очи, пале се ватре, а пламени језици лижу небеса и дотичу сунце које се од гара и не види. Од сунца према земљи греде кочије, а у њима старица.

Спуштају се испред куће и ту се устављају. Старица силази из кочија, узима малишана који је одједном остао сам, ставља га у бошчу и провлачећи се кроз таму бежи. Коњска копита јој прече пут, али она мигељма и најзад залази у шуму. Малишан плаче, дрхти од хладноће, а старичине руке не могу да га загреју. Старица му шаком прекрива уста и ућуткује га, затим све више залази у шуму до гомиле стења.

Проналази у стењу отвор и улази кроз њега у некакву пећину. Отуд излеће јато слепих мишева, гомила тих ружних животињица које се канцама заривају у ваздух, у нешто невидљиво. Пробудио се Вишеслав сав ознојен. Коса му је била мокра, као и маље на грудима, чак је и черга на асури под њим била мокра. Вриштао је у сну, Зорка је чула и устала да упали кандило.

– Је ли опет мора, Вишеславе, анатема је било? – казала је и стала да се крсти молећи се испред иконе св. Николе која је била окачена на зиду повише кандила. Он је простењао:

– Опет мора, Зорке, анатема је било.

После је погледао у Петра и Манасија који су мирно спава-
ли. Петар се био открио, те он устаде и повуче чергу преко
његовог тела, затим руком поми лова и Петра, и Манасија, и
малу Магдицу пољуби у обрашчић. Кад све то обави, приђе
икони св. Николе, прекрсти се и рече:

– Помози, оче Никола.

Окрену се потом око себе као да се плаши, прекрсти се
опет као да се крије и, најзад смирен, леже поред Зорке која се
беше вратила у постељу и већ заспала.

